

SOCIOLOGIA

1. INTRODUCCIÓ

Si, seguint el deixant aristotèlic, convenim que l'ésser humà és eminentment un animal social i concordam amb Kant respecte de la insociable sociabilitat de l'espècie humana, aleshores ens semblarà d'una oportunitat absoluta la iniciació dels estudiants que acaben l'ensenyament secundari de les Illes Balears en la nova ciència positiva que, segons Comte, havia de permetre l'aplicació rigorosa del mètode científic a la realitat social.

Tanmateix, si ens oblidam del passat i volem posar atenció únicament a la més rabiosa actualitat, observarem que la nostra societat postmoderna occidental és definida pel sociòleg Anthony Giddens com un món globalitzat i fora de control, mentre que Manuel Castells ens parla d'un món caracteritzat per la immersió quotidiana en les noves tecnologies de la informació. Tant se val una definició o una altra, és des de la sociologia des d'on s'intenta amb més cura analitzar les nostres actuals societats contemporànies de benestar i consum.

La introducció de la sociologia com a matèria optativa de segon curs de batxillerat en la modalitat d'humanitats i ciències socials possibilita als alumnes de les Illes Balears obtenir una visió més àmplia i pregona de la complexa xarxa de mecanismes i estructures que configuren la nostra realitat social.

És important que aquesta nova matèria ajudi l'alumnat balear que finalitza el batxillerat a construir un cos organitzat de coneixements que li permeti explicar des del punt de vista sociològic els principals fenòmens socials que continuadament i indefugiblement influeixen en la conformació social de la seva realitat personal.

L'adquisició d'una formació sociològica bàsica en el darrer curs de la secundària ha de proporcionar a l'alumnat una visió més pregona de l'àmplia problemàtica social que actualment es dona tant en el context mundial com en el de les Illes Balears.

Entre les raons que recomanen la presència d'aquesta matèria com a optativa de segon curs del batxillerat de la modalitat d'Humanitats i ciències socials hem d'assenyalar:

- En primer lloc, la necessitat de l'alumne d'analitzar críticament els esdeveniments que afecten directament la seva quotidianitat com a ciutadà responsable i membre actiu d'una societat configurada en una pluralitat de col·lectius. No cal cercar gaire lluny per besllumar la incidència que sobre la vida diària de tots nosaltres, tant alumnes com ensenyants, han suposat els canvis socials determinats pel procés de mundialització que estam experimentant. També la transformació radical de les societats més avançades en gegantines societats de la informació arran de la creixent difusió de les noves tecnologies telemàtiques ens exigeix un esforç suplementari de reflexió i interpretació de la nova realitat social on ens ha pertocat viure.

- En segon lloc, aquesta matèria atorga la formació adient per enfrontar una continuació dels estudis en etapes educatives posteriors. Els coneixements d'iniciació sociològica tenen una funció propedèutica per a la futura realització d'estudis universitaris d'àmbit social, com són Treball Social, Educació Social i Magisteri entre molts d'altres, així mateix com determinats cicles formatius de grau superior, com són l'Animació Sociocultural i l'Educació Infantil també entre d'altres.

L'estudi de la sociologia contribueix a la consecució de la major part dels objectius generals del batxillerat, com són ara:

- Analitzar i valorar críticament les realitats del món contemporani i els factors que hi influeixen.

- Comprendre els elements fonamentals de la investigació i del mètode científic aplicat a les ciències socials.
- Consolidar una maduresa a nivell social que permeti actuar de forma responsable i autònoma.
- Participar de forma solidària en el desenvolupament i millora del propi entorn social.

La sociologia com a ciència es pot definir com un conjunt de sabers racionals i estudis sistemàtics que ens serveixen per conèixer una part o en la seva globalitat la realitat social, és a dir, que pretén estudiar científicament la societat humana. O dit d'una altra manera, la sociologia és la ciència social que té com a objecte fonamental l'estudi de la societat humana.

La sociologia contemporània es troba preocupada pels problemes generats pel model de societat que ens ha pertocat viure a l'àmbit de la cultura occidental. Preocupació que es veu com un element més de conformació de la mateixa disciplina científica. Atès que la sociologia com a ciència té un cert paral·lelisme amb l'evolució de la societat, i més si tenim present que vivim en una dinàmica de canvi accelerat, cal entendre la necessitat d'anàlisi dels lligams entre l'estructura de la societat actual i el lloc que ocupa la cultura que es genera en aquesta societat mitjançant les eines de socialització de què disposa aquesta.

En una societat tan complexa com la contemporània, especialment en les seves relacions estructurals, on la realitat no pot tenir una explicació unidireccional, així com el batxillerat possibilita tant la inserció dins la Universitat com la inserció dins els cicles formatius de grau superior, a més a més l'estudi de la sociologia pot servir als nostres estudiants de la modalitat de Ciències socials i humanitats de les Illes Balears per facilitar la seva inserció com a ciutadans responsables, racionals i cooperatius en la nostra societat illenca del segle XXI.

2. OBJECTIUS GENERALS

1. Identificar i conèixer les característiques metodològiques que defineixen la sociologia com a ciència social.
2. Valorar comprensivament la problemàtica epistemològica ineludible que suposa la predicció i la reflexivitat en els fenòmens socials.
3. Comprendre i explicar l'especificitat de la naturalesa social de l'ésser humà des del pensament social.
4. Explicar el procés de socialització mitjançant la identificació comprensiva dels seus agents.
5. Manejar i aplicar correctament els conceptes sociològics bàsics tant des de la macro com des de la microperspectiva.
6. Examinar els sistemes de parentesc en diferents cultures i la diversitat de formes d'organització familiar.
7. Analitzar l'evolució de la família a la societat occidental i la seva incidència en l'estructura social de les Illes Balears.
8. Utilitzar i interpretar dades estadístiques i informacions dels diversos mitjans de comunicació que permetin analitzar quantitativament i qualitativament l'estratificació social a les Illes Balears.
9. Descobrir i identificar els principals mecanismes desencadenants dels dilemes socials que apareixen a l'acció col·lectiva.
10. Identificar i comprendre els antecedents històrics de la reflexió social, el sorgiment de la sociologia al segle XIX i les seves tendències actuals.
11. Analitzar críticament la sèrie complexa de processos de canvi social que conflueixen en la globalització i reflexionar sobre la seva incidència a les Illes Balears.

3. CONTINGUTS

1. La sociologia com a ciència social

Conceptes

1. L'estatut científic de la sociologia.
2. La societat com a objecte d'estudi sociològic.
3. Perspectiva micro i macrosociològica.

Procediments

1. Classificar les ciències pels seus trets característics i pel seu objecte d'estudi.
2. Identificar el lloc de la sociologia dins el coneixement científic i els seus modes d'explicació.
3. Distingir entre micro i macro com a objectiu d'investigació.
4. Comparar a partir de texts significatius la contraposició entre *homo oeconomicus* i *homo sociologicus*.

Actituds

1. Valoració de l'existència de connexions existents entre les diferents ciències socials.
2. Reconeixement de la importància de la reflexivitat en el coneixement de la societat.
3. Disposició a aplicar el coneixement sociològic a les situacions de la vida quotidiana.

2. Història de la sociologia

Conceptes

1. Els antecedents de la sociologia en la història del pensament.
2. Els clàssics: Comte, Marx, Durkheim i Weber.
3. El funcionalisme i la recerca del consens social.
4. L'explicació crítica del conflicte social.
5. L'interaccionisme simbòlic i l'etnometodologia.
6. Elecció racional i acció col·lectiva: els dilemes socials.

Procediments

1. Analitzar texts on es reflexiona sobre la societat des d'una perspectiva presociològica.
2. Diferenciar entre les teories clàssiques de la sociologia a partir del context social, econòmic i polític on aparegueren.
3. Identificar els corrents actuals de la recerca sociològica en la seva aplicació a alguna situació de problemàtica social o mediambiental de les Illes Balears.
4. Comparar entre el model de mà invisible i el model del dilema del presoner en l'explicació de l'acció col·lectiva.

Actituds

1. Apreciació de les explicacions de la societat anteriors a la constitució de la sociologia com a disciplina científica.
2. Reconeixement de les aportacions fetes pels autors clàssics de l'anàlisi sociològica.
3. Apreciar els entrebancs que la racionalitat instrumental planteja als agents en situacions de cooperació.
4. Valoració crítica i discussió dels enfocaments actuals dels fenòmens socials pels diferents corrents sociològics.

3. Mètodes i tècniques d'investigació en sociologia

Conceptes

1. Metodologies conflictivistes i consensualistes.
2. El mètode en sociologia
3. Les tècniques d'investigació sociològica: les enquestes, el qüestionari, l'entrevista, el grup de discussió i d'altres.

Procediments

1. Distingir les dues línies metodològiques: conflictivistes i consensualistes.
2. Indicar els mètodes que conformen la investigació sociològica.
3. Enumerar les característiques de les diferents tècniques d'investigació social.

Actituds

1. Interès per comprendre la pluralitat d'enfocaments dels fets socials a l'àmbit de la sociologia.
2. Hàbit per aplicar les tècniques sociològiques en l'anàlisi dels esdeveniments socials.
3. Adquisició d'actituds flexibles i obertes a noves interpretacions de la societat.

4. Cultura i societat

Conceptes

1. Naturalesa i cultura.
2. La cultura com a forma de vida.
3. Cultura simbòlica.
4. Cultura i diversitat cultural.

Procediments

1. Definir el concepte de cultura en el marc de la societat.
2. Analitzar la cultura en el context de la vida quotidiana.
3. Reconèixer les característiques de la diversitat cultural a la societat actual.
4. Observar la vigència de comportaments culturals diferents a les Illes Balears.

Actituds

1. Valorar la importància de la cultura a la societat humana.
2. Actitud crítica enfront de l'homogeneïtzació cultural de la vida quotidiana.
3. Respecte per la diversitat cultural i disposició a mantenir la pròpia identitat.

5. El procés de socialització

Conceptes

1. La naturalesa social de l'ésser humà.
2. La socialització primària i secundària.
3. La personalitat social.
4. Els agents socialitzadors.

Procediments

1. Identificar algunes de les reflexions històriques sobre el vincle existent entre l'individu i la societat.
2. Analitzar el desenvolupament cronològic i progressiu de la socialització en el procés d'aprenentatge social.
3. Diferenciar la consciència de si mateix i la interiorització de l'altre, juntament amb la resta de constituents bàsics de la personalitat social.
4. Indagar el paper que fa en la socialització cada un dels seus agents.

Actituds, valors i normes

1. Reconeixement de la influència de l'element social en la reflexió sobre l'ésser humà.
2. Atenció a la importància de la socialització en la configuració de la personalitat.
3. Actitud crítica envers la interiorització d'hàbits i pautes de conducta mitjançant els missatges publicitaris.
4. Valoració de la importància dels mitjans de comunicació de masses en la formació de l'opinió pública.

6. Grups, institucions i organitzacions

Conceptes

1. Noció i classificació dels grups socials.
2. Dinàmica de grups.
3. Les institucions socials.
4. La institució familiar.

Procediments

1. Diferenciar entre grups primaris, secundaris, de pertinença i de referència a partir del propi context social.
2. Utilitzar conceptes i esquemes bàsics de la dinàmica de grups per analitzar interaccions socials de l'entorn pròxim.
3. Identificar les característiques comunes a les institucions socials.

4. Indagar i comparar les diverses relacions de parentiu i formes d'organització familiar que es donen a l'espècie humana.
5. Analitzar l'evolució de la família a la societat occidental i reconèixer-ne els trets bàsics a l'actualitat.

Actituds, valors i normes

1. Apreciació de la importància cabdal de la noció de grup per a la recerca sociològica.
2. Confiança en els avantatges per a l'estabilitat social de les institucions democràtiques i actitud crítica enfront de l'absència de democràcia.
3. Tolerància envers les distintes formes d'organització familiar.
4. Reconeixement de l'evolució de la institució familiar a les Illes Balears al llarg del darrer segle.
5. Participar en algun debat o col·loqui sobre els distintes tipus de família.

7. Estructura social

Conceptes

1. La societat com una realitat estructurada.
2. Les relacions de poder en el marc de la jerarquització social.
3. La tipologia de les estructures socials.
4. L'estructura social i les desigualtats.

Procediments

1. Reconèixer el significat de l'estructura social en el marc de la societat.
2. Analitzar els trets bàsics de les interaccions socials condicionades per relacions de poder.
3. Diferenciar les diferents estructures que conformen el model de societat actual.
4. Recollir informació de la premsa local sobre discriminació o violència de gènere i elaborar en grup propostes raonades per resoldre aquesta situació.

Actituds

1. Disposició a entendre sociològicament els elements estructurals que configuren la realitat social.
2. Actitud crítica davant les relacions socials de poder arbitrari i no democràtic.
3. Apreciar l'artificiositat de les desigualtats socials en el marc d'una societat jerarquitzada.
4. Rebuig de qualsevol actitud o plantejament que suposi la discriminació per motius de gènere.

8. Estratificació social

Conceptes

1. La posició i el paper social: estatus i rol.
2. Les classes socials.
3. L'estratificació social i les desigualtats socials.
4. Mobilitat social: mobilitat horitzontal i vertical.
5. Moviments migratoris.

Procediments

1. Definir les característiques de l'estratificació social.
2. Situar les classes socials en el context de la jerarquització social.
3. Diferenciar els diferents tipus de mobilitat.
4. Analitzar els problemes que enfronten les persones d'altres ètnies, cultures i hàbitat que tenen les Illes Balears com a país d'acolliment.

Actituds

1. Apreciar sociològicament la situació desigual dels diferents estrats que conformen la realitat social.
2. Sensibilitat envers els grups i individus que sofreixen les conseqüències negatives de l'estratificació social.
3. Tendència a conèixer i col·laborar amb les organitzacions que es dediquen a pal·liar els patiments dels més desfavorits a la nostra societat.
4. Disposició a afavorir la integració social dels immigrants i actitud de rebuig radical del racisme i la xenofòbia.

9. Canvi i control social

Conceptes

1. Valors i normes socials.
2. Ideologia, utopia i distòpia.
3. Desviació, conformitat i anomia.
4. El control social i els seus mecanismes.
5. El canvi social: modalitats, factors i agents.

Procediments

1. Observar i diferenciar els processos de legitimació i deslegitimació de valors i normes socials a través dels mitjans de comunicació.
2. Comprovar l'existència de prejudicis ideològics a l'entorn social i elaborar-ne la crítica.
3. Reconèixer i descriure les característiques dels distints mecanismes de control social existents a la nostra societat.
4. Diferenciar i discutir entre les distintes formes d'explicar el canvi social a partir d'exemples de la nostra comunitat.
5. Recollir informació per elaborar un treball monogràfic sobre propostes col·lectives de solució d'algun problema social o mediambiental de les Illes Balears.

Actituds

1. Disposició a observar i criticar mecanismes de manipulació i control de la realitat social a través dels mitjans de comunicació.
2. Apreciació d'algunes creacions artístiques pel seu valor utòpic i de crítica social.
3. Interès per conèixer accions i projectes solidaris de canvi social promoguts per organitzacions no governamentals de les Illes Balears.

10. La globalització i la societat del benestar

Conceptes

1. Moviments migratoris actuals.
2. La desigualtat entre nord i sud en el context de la mundialització.
3. La postmodernitat i la seva incidència sociocultural.
4. La multiculturalitat i la interculturalitat.
5. L'Estat de Benestar en el context actual europeu.
6. La societat de la informació, entre la tecnologia i la tecnocràcia.

Procediments

1. Definir la globalització en el marc de la societat del benestar.
2. Observar les característiques de la postmodernitat a la societat actual.
3. Diferenciar la multiculturalitat de la interculturalitat.
4. Assenyalar les característiques de l'Estat de Benestar en el context d'Europa.
5. Reconèixer la importància dels mitjans de comunicació en la construcció de la realitat social.

Actituds

1. Sensibilitat per comprendre alguns fenòmens desigualtaris i excloents producte de la globalització a la societat del benestar.
2. Apreciar la pluralitat cultural en el marc de la multiculturalitat i la convivència intercultural.
3. Reconèixer els aspectes de modernització que han suposat les conquestes socials de l'Estat de Benestar.
4. Actitud crítica davant la influència estandarditzadora dels mitjans de comunicació social.
5. Valoració dels efectes de les noves tecnologies de la informació a la vida diària.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Assenyalar les característiques epistemològiques pròpies del coneixement sociològic, raonar la seva interrelació amb la resta de ciències socials i apreciar la seva pluralitat d'enfocaments (Bloc 1, C1, C2, C3, P1, P2, P3, A1, Bloc 2, A1).

Es tracta de comprovar si els alumnes són capaços de distingir les diferències entre la perspectiva sociològica i d'altres com la psicològica, econòmica o filosòfica en la interpretació dels fets socials, veient també els lligams que les uneixen.

2. Analitzar críticament texts que suscitin problemes sociològics, determinant amb claredat el tema que es tracta, els supòsits que s'assumeixen i les solucions que es proposen (Bloc 1, P4, Bloc 2, P1, P2, P4, A3).

Es pretén avaluar si l'alumnat, a més d'identificar les idees fonamentals del text que treballa, pot relacionar l'enfocament amb algun dels corrents principals de la recerca sociològica.

3. Conèixer i aplicar d'una manera elemental algunes de les tècniques de treball utilitzades en la recerca sociològica (Bloc 3, C1, C2, C3, P1, P2, P3, A1, A2, A3).

L'alumnat ha de saber utilitzar diverses tècniques relacionades amb la investigació sociològica, com són la realització d'una enquesta, l'aplicació d'un qüestionari, l'elaboració d'una entrevista i l'organització d'un grup de discussió sobre algun tema d'interès social.

4. Llegir i interpretar taules, gràfics i quadres estadístics que contenguin informació sobre temes socials d'actualitat i treure'n conclusions raonades i ajustades a les dades (Bloc 1, A3, Bloc 2, P3, Bloc 5, P2, Bloc 6, P5, A4).

Es vol comprovar si l'alumnat sap interpretar la informació rellevant continguda en taules, gràfics i quadres estadístics sobre algun problema social actual i és capaç d'obtenir conclusions pròpies en coherència amb el material utilitzat.

5. Diferenciar entre l'enfocament presociològic i el sociològic a partir del context històric, la problemàtica social que analitzen i el seu mètode d'investigació (Bloc 2, C1, C2, C3, C4, C5, C6, Bloc 5, C1, P1, A1).

L'alumne ha de demostrar que coneix les aportacions fonamentals que des de la sociologia dels segles XIX i XX han obert un nou camp d'estudi científic de la fenomenologia social.

6. Comunicar individualment i en grup, a través de treballs escrits, debats i exposicions orals els resultats de recerques sobre alguns aspectes significatius de la realitat social de les Illes Balears (Bloc 5, C4, P4, A3, A4, Bloc 6, P5, A5, Bloc 9, P1, P3, P4, P5, A3).

Es pretén determinar la competència de l'alumnat per desenvolupar, tant per si mateix com coordinadament amb d'altres, recerques sobre temes comunitaris d'interès social, comunicar el resultat de la seva investigació i debatre punts de vista aliens al propi.

7. Elaborar una terminologia bàsica amb els conceptes adequats per enfocar i analitzar des d'un punt de vista sociològic els problemes de la nostra societat (Bloc 5, C3, P3, Bloc 6, C1, C2, C3, C4, P1, P2, Bloc 9, C1, C2, C3).

L'alumne ha de ser capaç de dur a terme petites recerques terminològiques amb l'objectiu propedèutic d'assolir un grau adequat de rigor i precisió en la utilització oral i escrita dels termes més pròpiament sociològics.

8. Respectar els valors democràtics, mostrar tolerància amb les altres cultures presents a l'entorn i apreciar la pròpia identitat (Bloc 4, A-tots, Bloc 6, A-tots).

Es tracta d'enfortir unes actituds i valors de respecte cap a l'altre, véngui d'on véngui i sense cap tipus de discriminació, que reflecteixin un esperit democràtic i autoafirmatiu que no renunciï a les pròpies arrels.

9. Reconèixer els canvis socials originats en la globalització i valorar-ne les conseqüències per a l'actual societat del benestar (Bloc 9, A1, Bloc 10, C-tots, A-tots).

L'alumnat ha de ser capaç de detectar i comentar des d'un punt de vista sociològic els canvis generats per la globalització que afecten les Illes Balears a partir de l'anàlisi dels mitjans de comunicació.

10. Relacionar a partir de temes sociològics manifestacions de camps diversos de la creació artística, posant de manifest les connexions existents (Bloc 4, P-tots, Bloc 10, A2).

Es pretén que l'alumne sigui conscient del caràcter interdisciplinari que per la seva pròpia naturalesa tenen els temes socials i de la manera com la sociologia assoleix la tasca de connectar els diversos camps que configuren la cultura d'una societat.

5. ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

Per a l'ensenyament/aprenentatge

La sociologia és una matèria optativa de 2n de batxillerat, corresponent a la modalitat d'humanitats i ciències socials. La seva inclusió en el curs terminal de l'etapa té una doble vessant: d'una banda, la novetat de la inclusió d'una reflexió específicament sociològica en acabar l'ensenyament secundari, de l'altra, la culminació d'un ample recorregut d'anàlisi de la pròpia societat que ja havia començat a l'ensenyament primari i ha continuat al llarg de tota l'ESO amb les ciències socials.

Aquesta dualitat entre la novetat i la continuïtat emmarca la metodologia adient per a l'ensenyament de la sociologia. S'han d'utilitzar i potenciar les tècniques d'anàlisi, indagació i investigació de la realitat social adquirides al llarg de tot el procés educatiu i, paral·lelament, també s'han d'introduir les tècniques sociològiques més pròpies. Una tècnica específicament sociològica i molt indicada per a la seva aplicació per part dels alumnes són les enquestes. La realització de petites enquestes, amb l'orientació adequada per part de l'ensenyant, sobre assumptes d'interès per a l'alumnat pot ser molt rendible didàcticament.

Per obtenir dades respecte d'algun problema social rellevant de la pròpia comunitat és recomanable la realització de petites enquestes a partir de l'elaboració, individual o en grup, d'un qüestionari o entrevista. En tot cas, és important distingir entre:

a) Enquestes de preguntes obertes. Es tracta de permetre als entrevistats contestar allò que desitgin, sense imposar unes opcions predeterminades.

b) Enquestes de preguntes tancades. Es tracta de facilitar la comparació entre les respostes dels entrevistats i el seu tractament conjunt.

Quan es practiqui la tècnica de l'enquesta s'han de respectar els requeriments següents en la formulació de les qüestions: precisió, claredat, comprensibilitat i evitació de preguntes esbiaixades. També és important la selecció d'una mostra representativa de la població estudiada. Per utilitzar correctament aquesta metodologia, és adient l'elaboració d'estudis pilot.

La pràctica de l'anàlisi secundària a partir d'estadístiques publicades per institucions oficials o de contrastada fiabilitat, informes publicats per la premsa i documentació obtinguda d'estudis

sociològics ja elaborats, és una eina metodològica de llarga tradició en el camp de la sociologia que pot ser didàcticament molt aprofitable en aquest curs introductori.

Els diferents tipus de continguts dels blocs temàtics justifiquen i exigeixen una diversitat metodològica que permeti l'atenció a la diversitat de cada grup classe i respecti les característiques personals que cada ensenyant imprimeix en la seva interacció educativa.

El caràcter introductori d'aquesta sociologia ha de permetre divulgar sense caure en els paranys de la trivialització. L'edat avançada dels estudiants possibilita combinar l'interès pels temes amb el rigor de la recerca sociològica. No es tracta d'amagar la teoria per tal de basar-se en una recerca fonamentada en una practicitat buida i mal entesa. Encara que l'anàlisi de la realitat social més propera hi ha de ser present d'una manera continuada, hem d'entendre i hem de donar a entendre als nostres alumnes la fonamentació teòrica que comporta tota analítica sociològica de la vida quotidiana. Es tracta de promoure una praxi teòrica que no giri l'esquena als principals problemes ètics que sorgeixen en l'estudi de les actuals societats occidentals contemporànies.

Evidentment la introducció de l'alumnat en el camp de la teoria sociològica ha d'evitar la unidimensionalitat. No s'ha d'amagar en cap cas l'existència d'una pluralitat d'enfocaments sociològics que no fan sinó enriquir l'horitzó de la reflexió social. El respecte cap a les posicions ideològiques dels nostres alumnes ha de fonamentar una pràctica educativa basada en el diàleg i la interacció racional.

La reflexió teòrica sobre el funcionament de les interaccions grupals, la dinàmica de grups, ofereix a l'ensenyant una oportunitat immillorable per a la seva aplicació didàctica en el marc de la classe. La pràctica reflexiva del treball en grup en les ocasions adients pot conjuminar en la nostra matèria aspectes conceptuals, procedimentals i actitudinals molt aprofitables metodològicament.

Quant a l'organització dels espais de l'aula, és important conjuminar la concentració que permet el treball individual supervisat pel professor amb la interacció cooperativa que permeten les activitats en petits grups per intercanviar informacions i opinions. Determinades activitats (exposicions, col·loquis, debats, etc.), exigeixen l'organització en gran grup. La flexibilitat de l'organització de l'aula haurà de permetre la mobilitat en els agrupaments de l'alumnat.

La idea de transversalitat ha de permetre la interconnexió entre alguns dels objectius d'aquesta matèria juntament amb els de les altres, en especial els de l'àrea social propis d'aquesta modalitat de batxiller. Particularment l'educació multicultural, l'educació per la pau, la solidaritat i els drets humans, l'educació per la igualtat d'oportunitats d'ambdós sexes, l'educació ambiental i l'educació del consumidor, requereixen ser tractats sistemàticament en el desenvolupament de la pràctica educativa de la sociologia.

Respecte als materials didàctics i curriculars més adients, hem de considerar que la utilització d'algun manual introductori apropiat a la matèria no ha de suposar en cap cas l'absència de la premsa diària, publicacions periòdiques generals, publicacions especialitzades en temes socials, anuaris, llibres monogràfics i de consulta, texts clàssics de la sociologia, diccionaris temàtics, etc. La diversitat i pluralitat d'informació contribueix a la contrastació i fonamentació de les opinions.

Una matèria que reflexiona i analitza la societat contemporània no pot defugir de la utilització dels materials audiovisuals. Mitjançant pel·lícules, documentals i reportatges televisius molts de temes s'aproparan d'una manera més directa als nostres alumnes. I, finalment, la utilització racional i dirigida pel professorat de les possibilitats ingents de recollida de dades i d'interacció comunicativa a distància que permet la connexió a la xarxa digital Internet sembla molt apropiada per valorar pràcticament la nova societat de la informació en què actualment ens trobam inserits.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació és una part essencial del currículum que ens permet informar-nos sobre el grau de compliment dels objectius que ens hem proposat, tant al final com durant el desenvolupament del procés d'ensenyament/aprenentatge. L'avaluació s'ha de trobar integrada en el procés educatiu. Ha de constituir una eina important d'anàlisi objectiva de l'acció pedagògica que té lloc a l'aula.

La recollida d'informació respecte dels progressos i dificultats de l'alumnat en relació amb els aprenentatges de conceptes, procediments i actituds, s'ha de complementar amb la valoració d'altres aspectes del procés, com són ara les estratègies didàctiques utilitzades pel professor, l'aprofitament dels recursos al seu abast, la creació d'un ambient de treball a l'aula, etc.

Hem d'assenyalar que l'avaluació també ha de ser formativa i, a més de jutjar els resultats obtinguts pels alumnes, també ha de valorar l'efectivitat dels processos d'aprenentatge i la pràctica docent amb l'objectiu de realitzar, en cas necessari, les modificacions oportunes.

L'avaluació no és tan sols una mesura indicativa del grau final d'aprenentatge que ha assolit l'alumne. Partirem del coneixement de les seves condicions d'inici abans de començar l'estudi d'una matèria nova per a ell com és la sociologia. Seguirem amb el coneixement del seu progrés i les seves dificultats al llarg de tot el procés per tal d'adequar la dinàmica escolar a la millora de l'aprenentatge.

L'avaluació sumativa ens ha de permetre conèixer els resultats obtinguts per l'alumnat en relació amb la seva situació inicial i amb el grau d'assoliment dels objectius generals de la matèria. Mitjançant els criteris d'avaluació s'han d'avaluar els conceptes, els procediments i les actituds. La coneixença, des del començament de curs, d'aquests criteris per part de l'alumnat pot contribuir a optimitzar el resultat final del procés d'avaluació.

Quant a la recollida d'informació per avaluar l'aprenentatge de la sociologia, es poden utilitzar algunes tècniques comunes a altres matèries i d'altres específiques. Hem d'assenyalar per la seva importància les tècniques següents:

- Proves escrites que poden consistir en preguntes tancades o preguntes obertes. En alguns casos pot ser adient realitzar la pràctica de l'anàlisi secundària mitjançant la correcta interpretació de dades sociològiques obtingudes mitjançant estadístiques o gràfiques. S'ha d'evitar en aquestes proves el pur exercici memorístic i s'hi han d'incloure, a més dels continguts conceptuals, aplicacions dels continguts procedimentals i actitudinals.
- Mètodes d'observació sistemàtica com les escales d'observació, les llistes de control, els registres anecdòtics i els diaris de classe. Es tracta de tècniques adequades per a la recollida d'informació sobre el comportament a l'aula.
- Els treballs monogràfics escrits, realitzats individualment o en grup, sobre aspectes de la realitat sociològica de la nostra comunitat o sobre problemes socials contemporanis permeten la seva posterior exposició oral dins un ambient de diàleg constructiu.
- Les produccions dels alumnes (esquemes, síntesis, comentari de texts, dissertacions sobre algun tema proposat, resolució de qüestions, recerca llibresca o digital del significat dels termes propis de la matèria, etc.), poden observar-se mitjançant la revisió del quadern de classe.
- Aplicar, adequadament a un nivell introductor, algunes de les tècniques d'investigació sociològica, com són l'enquesta, el qüestionari, l'entrevista i el grup de discussió sobre temes d'interès directament relacionats amb alguns dels actuals problemes socials de les Illes Balears.